

**Kestävän
kehityksen
työkaluja
ammattilliseen
aikuiskoulutukseen**

Aikuiskoulutuksen kestävän kehityksen sisällöt, menetelmät ja kriteerit -hankkeessa tuotettiin ammatillisen tutkintotavoitteisen lisäkoulutuksen tarpeisiin työkaluja, joiden avulla voidaan syventää eri ammattialojen kestävän kehityksen osaamista. Hanke toteutettiin verkostohankkeena, jota koordinoi Hyria koulutus. Hankkeeseen osallistuneet oppilaitokset toimivat mallien ja materiaalien testaaajina sekä kehittäjinä yhdessä kehittämisryhmän kanssa.

Hankkeen kehittämisryhmä:

Juulia Tuominen, Hyria koulutus
Virpi Lyytimäki, Hyria koulutus
Erkka Laininen, OKKA-säätiö
Risto Tenhunen, Osuuskunta Eco-One
Kati Lundgren, Suomen ympäristöopisto SYKLI

Pilottioppilaitokset:

Hyria koulutus
Koulutuskeskus Tavastia
Savon ammatti- ja aikuisopisto
PSK-Aikuisopisto
Suomen ympäristöopisto SYKLI

Kestävän kehityksen työkaluja:

Kestävän kehityksen pedagoginen malli
Aikuiskoulutuksen kestävän kehityksen prosessimalli
Kestävän kehityksen kriteerit ja itsearviointityökalut aikuiskoulutukseen
Koulutusalaakohtaiset kestävän kehityksen tarkistuslistat

Lisätietoja: www.hyria.fi/projektit/aikuis_-_keke

Julkaisija: Hyria koulutus Oy

ISBN: 978-952-93-1561-1 (nid.)

ISBN: 978-952-93-1562-8 (PDF)

ISBN: 978-952-93-1619-9 (SmartPage)

Viestintä: AMKE Oy

Kuvitus: Hyriän kuva-arkisto ja Rodeo

Paino: Hämeen Kirjapaino Oy

441 209
Painotus

Painotukseen liittyvät hiilipäästöt on laskettu ClimateCalcilla ja kompensoitu.
Ilmastövolyys on ostettu Nordic Offset Oy
www.climatecalc.eu
Cert. no. CC-000028FI

Kestävän kehityksen työkaluja ammattilliseen aikuiskoulutukseen

Kestävän tulevaisuuden rakentamiseksi tarvitaan uusia toimintamalleja kaikilla yhteiskunnan sektoreilla, ammattialoilla ja ihmisten päivittäisessä elämässä. Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on vastata työelämän kasvaviin osaamistarpeisiin ja kouluttaa ammatillaisia, jotka pystyvät luomaan uusia, kestäviä innovaatioita. Kestävä kehitys kuuluu tämän päivän työelämän ammatillaisen ydinosaamiseen alasta riippumatta.

Ammatillisella aikuiskoulutuksella on keskeinen rooli työväestön kestävä kehityksen osaamisen päivittäisessä ja työelämän käytäntöjen kehittämisessä. Kestävä kehitys on myös osa koulutuksen laatua. Ammatillisen koulutuksen

laadunhallintasuosituksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulee kytkeä kestävä kehityksen ohjelma osaksi toimintajärjestelmäänsä.

Vuosina 2011–2012 toteutetussa, Hyria koulutuksen koordinoimassa ja Opetushallituksen rahoittamassa, Aikuiskoulutuksen kestävä kehityksen sisällöt, menetelmät ja kriteerit -hankkeessa on tuotettu ammatillisen aikuiskoulutuksen tarpeisiin työkaluja, joiden avulla voidaan syventää eri ammattilojen kestävä kehityksen osaamis pohjaa.

Työkalujen kehittämisen lähtökohtana oli niiden yhteensopivuus oppilaitosten laadunhallinnan välineiden kanssa. Hankkeessa laadittuja kriteerejä hyödynnetään OKKA-säätiön ylläpitämän Oppilaitosten kestävä kehityksen sertifiointin laajentamisessa ammatilliseen aikuiskoulutukseen.

Hankkeessa tuotettiin koulutusalaakohtaista tukimateriaalia kestävä kehityksen sisällyttämiseen näyttötutkintojen toteutukseen ja kriteerit kestävä kehityksen tavoitteiden toteutumisen arviointia varten. Lisäksi kehitettiin opetuksen suunnittelun tueksi kestävä kehityksen pedagoginen malli ammatilliseen aikuiskoulutukseen.

Kestävän kehityksen pedagoginen malli

Hankkeessa on kehitetty opiskelijälähtöinen pedagoginen malli (kuva 1), joka kuvaa tutkinnon suorittajan, opiskelijan tietä ympäristötietoiseksi ammattilaiseksi. Mallin pohja rakennettiin ryhmätyömenetelmällä.

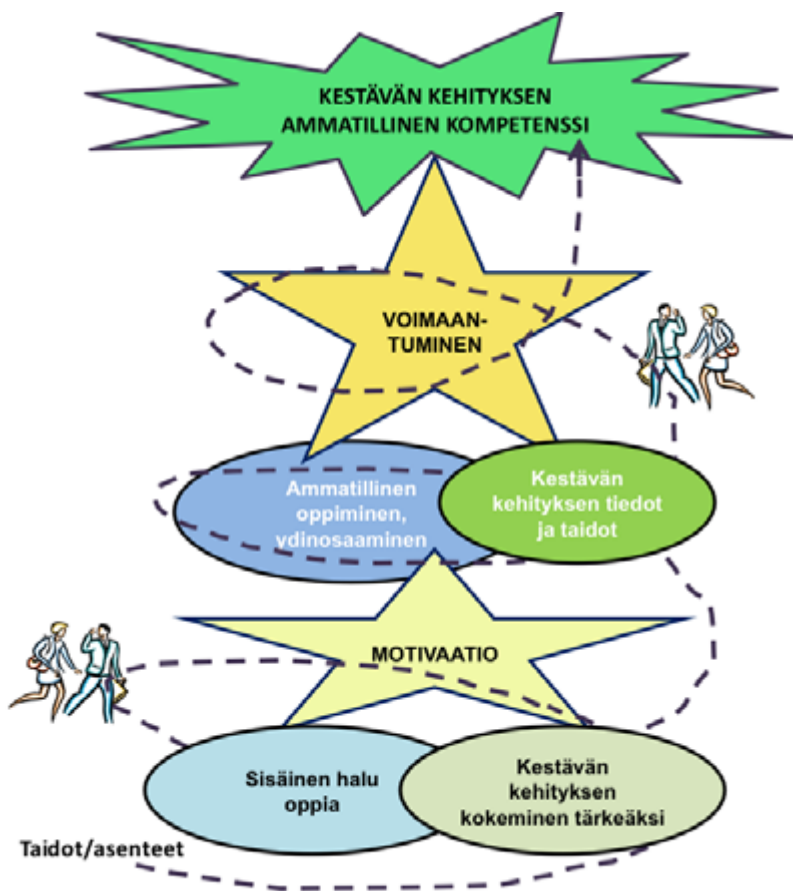
Kestävän kehityksen ammattitaito eli ammatillinen kompetenssi kehittyy opiskelun myötä, mutta se vaatii opiskelijalta uusien asioiden oppimisen halua. Opiskelijan on koettava kestävä kehitys tärkeäksi asiaksi. Se tulee myös huomioida oppimisympäristössä, kuten oppilaitoksessa tai työpaikalla. Näin synnytetään opiskelumotivaatiota, joka kantaa opiskelijaa oppimaan sekä ammatilliseen ydinosaan kuulumia tietoja ja taitoja että myös kestävä kehityksen sisältöjä.

Kun tutkinnon suorittaja saa positiivisia oppimiskokemuksia ja kokee, että hänen uutta osaamistaan arvostetaan myös työelämässä, hän voimaantuu, eli kokee oppimansa tiedot ja taidot erityisenä lisäarvona oman ammattitaitonsa kannalta. Näin opiskelijalle muodostuu kestävä kehityksen kompetenssia eli osaamista, joka kattaa sekä oman alan ammattitaidon että kestävä kehityksen sisäistetyt, ammatillakohtaiset tiedot ja taidot. Kestävä kehityksen osaamisella on työelämässä kysyntää, ja se auttaa opiskelijaa paitsi työllistymään, myös

jaksamaan työssään paremmin.

Malliin on kuvattu ne opiskelupolun paikat, joissa oppimisympäristön ja kouluttajan rooli on erityisen tärkeä. Tietojen ja taitojen välittämisen lisäksi oleellista on opiskelumotivaation muodostuminen ja sen ylläpitäminen. Motivaatioon vaikuttavat tutkinnon suorittajasta itsestään kiinni olevien tekijöiden lisäksi oppimisympäristö, opiskelumenetelmät ja -materiaalit sekä kouluttajan omat asenteet. Nämä edellä mainitut tekijät ovat erityisen tärkeitä kestävä kehityksen opetuksessa. Arvojen ja asenteiden muutos on prosessi, joka vaatii aikaa, tietoa, hyviä perusteluita ja positiivisia esimerkkejä. Motivaation löydyttyä oppiminen käy mielekkäämmäksi, ja tuottaa laaja-alaista osaamista: kestävä kehityksen ammatillista kompetenssia.

Kuva 1. Kestävän kehityksen pedagoginen malli eli keke-polku

Ammatillisen aikuiskoulutuksen kestävän kehityksen prosessimalli

Ammatillisen aikuiskoulutuksen kestävän kehityksen kriteerit pohjautuvat kuvassa 2 kuvattuun prosessimalliin. Tavoitteena on, että kestävän kehityksen sisällyttäminen tutkintoon otetaan huomioon tutkinnon suorittamisen jokaisessa vaiheessa.

Näyttötutkinnon henkilökohtaistamisessa tunnistetaan ja arvioidaan tutkinnon suorittajan osaaminen myös kestävän kehityksen osalta. Tämä on tärkeää tarvittavan ammattitaidon täydentämisen suunnittelun kannalta. Samalla voidaan vaikuttaa opiskelijan asennoi-

Kuva 2. Ammatillisen aikuiskoulutuksen kestävän kehityksen prosessimalli

tumiseen kestäväen kehityksen asioita kohtaan.

Tutkinnon perusteiden kestäväen kehityksen osaamisvaatimukset tulee avata konkreettisiksi tavoitteiksi ja sisällöiksi, jotta voidaan varmistaa niiden toteutuminen valmistavassa koulutuksessa. Koulutuksessa voidaan käsitellä myös sellaisia ammattialan ja työtehtävien kestäväen kehityksen osaamisvaatimuksia, jotka eivät sisälly suoraan tutkinnon perusteisiin, mutta niiden osaamista ei voida vaatia osoittamaan tutkintotilaisuudessa.

Oppilaitoksen omien ammatillisten työ- ja oppimisympäristöjen tulee tukea kestäväen kehityksen osaamisvaoitteiden saavuttamista. Siksi työympäristöjen keskeiset ympäristö-, turvallisuus-, hyvinvointi- ja kulttuuriset näkökohdat tulee kartoittaa ja ottaa huomioon työkäytäntöjen suunnittelussa ja ohjeistuksessa.

Tämän osaamisen kartuttamiseen tarvitaan suunnitelmallista sellaisten opetusmenetelmien käyttöä, jotka tukevat kestäväen kehityksen oppimistavoitteiden saavuttamista. Näitä opetusmenetelmiä ovat esimerkiksi kriittisen ajattelun taitojen vahvistaminen, tulevaisuuden ajattelun taidot ja draamapedagogiikka.

Kestäväen kehityksen osaamisen kulmakiviä ovat:

- tietoisuus kestäväen kehityksen tavoitteista ja niiden merkityksestä
- oman ammattialan kestäväen työtapojen hallinta
- sitoutuminen kestäväen kehityksen edistämiseen omassa ammatissa ja työyhteisössä.

Laadukas koulutus edellyttää myös, että kouluttajilla on riittävä osaaminen oman ammattialansa kestäväen kehityksen sisällöistä ja ratkaisuksista sekä pedagogisista lähestymistavoista.

Ammatillinen tutkintotavoitteinen aikuiskoulutus toteutuu suurelta osin työpaikoilla. Kestäväen kehityksen osaamisvaoitteiden saavuttamisen kannalta on tärkeää, että työssä oppimisen tavoitteet ja toteutus suunnitellaan yhdessä tutkinnon suorittajan ja työpaikkaohjaajan kanssa. Siten voidaan vaikuttaa myönteisesti työpaikkojen kestäväen kehityksen tietoisuuteen ja hyvien käytäntöjen kehittämiseen.

Laadukas kestäväen kehityksen osaamisen arviointi tutkintotilaisuuksissa edellyttää, että kaikilla arviointiin osallistuvilla on selkeä käsitys arviointiperusteista. Tämän tavoitteen saavuttaminen edellyttää tarvittaessa tutkinnon perusteiden kestäväen kehityksen ammattitaitovaatimusten ja arviointikriteerien avaamista ja kirjaamista konkreettisiksi arviointiperusteiksi. Nämä käsitellään arviointiin osallistuvien ja tutkinnon suorittajan perehdytyskeskusteluissa.

Koulutuksen laadun jatkuvan parantamisen varmistamiseksi näyttötutkinnon järjestäjän tulee kerätä tietoa kestäväen kehityksen sisältöjen toteutumisesta tutkintoon valmistavassa koulutuksessa, työssä oppimisen aikana sekä tutkintotilaisuuksissa. On tärkeää, että arviointi- ja palautetietoa käsitellään yhteisesti tutkinnon arvioitsijoiden kesken, ja tietoa hyödynnetään kestäväen kehityksen sisältöjen ja opetusmenetelmien kehittämisessä.

Kestävän kehityksen kriteerit näyttötutkinnon järjestäjille

Tutkintotavoitteisen ammatillisen aikuis-koulutuksen prosessimallin pohjalta on laadittu kahdeksan kestävän kehityksen kriteeriä, jotka liittyvät henkilökohtais-

tamisen prosessin eri vaiheisiin. Kriteerit pisteytetään, ja kriteerit täyttävä toiminta voi olla eritasoista.

Hakeutumisen vaihe

KRITEERI 1: Näyttötutkinnon järjestäjä varmistaa, että tutkinnon henkilökohtaistamisessa tunnustetaan ja arvioidaan tutkinnon suorittajan kestävän kehityksen osaaminen tutkinnon perusteiden osaamisvaatimusten pohjalta.

KRITEERI 2: Valmistavan koulutuksen sisällöissä ja toteutuksessa on otettu huomioon

a) tutkinnon perusteiden mukaiset, konkreettisiksi vaatimuksiksi avatut kestävän kehityksen ammattitaitovaatimukset,

b) erikseen tunnistetut ammattialan ja työtehtävien muut keskeiset kestävän kehityksen näkökohdat ja osaamisvaatimukset, jotka eivät sisälly tutkinnon perusteisiin.

KRITEERI 3: Näyttötutkinnon järjestäjän omien ammatillisten oppimisympäristöjen keskeiset ympäristö-, turvallisuus-, hyvinvointi- ja kulttuuriset näkökohdat on kartoitettu ja otettu huomioon työkäytäntöjen suunnittelussa ja ohjeistuksissa.

Oppimisympäristöjen työmenetelmien ja -materiaalien sekä teknologisten ratkaisujen valinnassa on otettu huomioon tutkinnon kestävän kehityksen osaamistavoitteet sekä ammattialalla käytössä olevat kestävän kehityksen ratkaisut.

HUOM! Kriteeriä sovelletaan ainoastaan siinä tapauksessa, että näyttötutkinnon järjestäjällä on omia ammatillisia oppimisympäristöjä, joita käytetään tutkinnon opetuksessa. Kriteeriä ei sovelleta työssä oppimiseen ja ulkopuolisiin näyttöympäristöihin

KRITEERI 4: Valmistavassa koulutuksessa käytetään suunnitelmallisesti opetusmenetelmiä, joilla tuetaan kestävän kehityksen tietojen, taitojen, arvojen ja asenteiden omaksumista.

KRITEERI 5: Näyttötutkinnon järjestäjä on varmistunut, että kouluttajilla on riittävä kestävä kehityksen osaaminen opetuksen sisältöjen, alakohtaisten kestävä kehityksen ratkaisujen ja pedagogisen osaamisen osalta.

*Tarvittavan ammattitaidon hankkimisen vaihe /
Työssä oppimisen suunnittelu ja ohjaus*

KRITEERI 6: Ammattialan ja työtehtävien keskeiset kestävä kehityksen näkökohdat on otettu huomioon työssä oppimisessa. Työssä oppimisen kestävä kehityksen oppimistavoitteita on suunniteltu ja käsitelty yhdessä työpaikkaohjaajien kanssa.

Tutkinnon suorittamisen vaihe

KRITEERI 7: Tutkinnon perusteiden mukaiset kestävän kehityksen ammattitaitovaatimukset arvioidaan tutkintotilaisuuksissa. Kestävän kehityksen ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit on tarvittaessa avattu ja kirjattu konkreettisiksi arviointiperusteiksi sekä käsitelty yhdessä arviointiin osallistuvien kanssa.

Arviointi ja palaute

KRITEERI 8: Näyttötutkinnon järjestäjä seuraa ja arvioi kestävän kehityksen sisältöjen toteutumista valmistavassa koulutuksessa ja työssä oppimisessa sekä tutkinnon suorittajien kestävän kehityksen osaamista tutkintotilaisuuksissa. Arviointi- ja palautetietoa hyödynnetään tutkintoprosessin kehittämisessä.

Hankkeessa laaditut kriteerit ja itsearviointin työkalu tarjoavat oppilaitoksille välineen ammatillisen aikuiskoulutuksen tutkintojen toteutuksen kehittämiseen. Ne toimivat myös pohjana Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointin laajentamiselle ammatilliseen aikuiskoulutukseen. Lopulliset kriteerit ja arviointityökalut sertifikaatin hakemista varten tuotetaan kevään 2013 aikana.

Itsearviointin tavoitteena on tarkastella oppilaitoksen kestävän kehityksen ohjelmassa asetettujen tavoitteiden ja

toimenpiteiden toteutumista sekä oppilaitoksen kestävän kehityksen asioiden tilaa kokonaisuutena. Arvioinnin avulla pyritään tunnistamaan toiminnan vahvuuksia, hyviä käytäntöjä ja kehittämistarpeita, jotta kestävän kehityksen työtä voitaisiin parantaa. Jokaisesta kriteeristä laaditaan kriteerikohtaiset malliin perustuvat tasokuvaukset kuten puuttuva, käynnistynyt, kehittynyt tai vakiintunut. Kysymyslistan perusteella näyttötutkinnon järjestäjä pystyy itse arvioimaan oman tasonsa kaikkien kriteerin osalta.

Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi ja kriteerien itsearviointityökalut

Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö (OKKA-säätiö) ylläpitää kansallista *Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointia*. Järjestelmä tarjoaa työvälineitä, ohjausta ja koulutusta kouluille ja oppilaitoksille kestävän kehityksen sisällyttämisessä johtamiseen, opetukseen ja toimintakulttuuriin. Sertifiointi perustuu kestävän kehityksen kriteereihin, joista on laadittu omat versiot peruskouluille ja lukioille sekä ammatillisen peruskoulutuksen oppilaitoksille. Ennen sertifikaatin hakemista oppilaitoksen tulee tehdä itsearviointi omasta toiminnastaan. Lisäksi ulkoinen arvioija todentaa kriteerien täyttymisen oppilaitoksessa tapahtuvassa auditoinnissa. Sertifikaatin myöntää OKKA-säätiön hallitus arvioijan lausunnon perusteella.

Lisätietoja Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointista:
www.koulujaymparisto.fi

Koulutusala kohtaiset kestävän kehityksen tarkistuslistat

Hankkeessa on laadittu koulutusala kohtaisia kestävän kehityksen tarkistuslistoja, jotka tukevat kestävän kehityksen sisällyttämistä ammatti- ja erikoisammattitutkintojen toteutuksen eri vaiheisiin. Listoissa on kuvattu tärkeimmät kestävän kehityksen ammattiosaamisen sisällöt, jotka painottuvat eri koulutusaloilla hie man eri tavalla. Listoja voidaan käyttää tutkinnon perusteiden kestävän kehityksen osaamisvaatimusten avaamiseen.

Kun vaatimukset on avattu konkreettiseen muotoon, niitä voidaan hyödyntää

tutkinnon suorittajan osaamisen tunnistamiseen ja tutkinnon henkilökohtaistamiseen, valmistavan koulutuksen ja työssä oppimisen suunnitteluun sekä ammattitaidon arvioinnin suunnitteluun tutkintotilaisuuksien toteutusta varten.

Tarkistuslista mahdollistaa myös valmistavan koulutuksen ja työssä oppimisen kestävän kehityksen sisältöjen laajentamisen tutkintojen perusteiden vaatimuksia kattavammiksi. Tämä voi olla tarpeen esimerkiksi tutkinnon suorittajan tai hänen työpaikkansa tarpeiden perusteella.

Esimerkki:

TYÖPROSESSIN HALLINTA

Kestävän kehityksen aiheet

Liiketoiminta ja asiakaspalvelu

- Ekotehokkuuden ja työsuojelun merkitys liiketoiminnan tulokselle
- Kestävän kehityksen hyödyntäminen kilpailutekijänä (tuotteet, palvelut, yrityksen toiminta)
- Ympäristömarkkinointi ja yritysten ympäristöviestintä
- Asiakkaiden opastaminen ja tietoisuuden lisääminen kestävän kehityksen asioissa
- Asiakkaan hyvinvoinnin lisääminen tuotteiden ja palveluiden avulla
- Erilaisten asiakkaiden kohtaaminen palvelutilanteissa

*Kestävän kehityksen tarkistuslistoja on saatavissa osoitteesta
www.koulujaymparisto.fi.*

Koulutusta kestävä kehityksen työkalujen hyödyntämiseen

Ammatillisen aikuiskoulutuksen kestävä kehityksen kriteerien ja muiden hankkeen tuotosten maastouttamiseksi on tulossa täydennyskoulutusta vuosille 2013 ja 2014. Tulevien koulutusten kohderyhmänä ovat ammatillisen aikuiskoulutuksen kouluttajat ja ne toteutetaan osana Suomen ympäristöopisto SYKLin

toteuttamaa, Opetushallituksen rahoittamaa opetushenkilöstön täydennyskoulutushanketta. Koulutusten tavoitteena on kehittää muun muassa vertaisoppimista, kehittämistyön edistämistä koulutuksessa sekä toiminnallisten menetelmien käyttöä.

Lisätietoja koulutuksista: www.koulujaymparisto.fi ja
www.hyria.fi/projektit/aikuis_-_keke

SAKKY:

Kestävän kehityksen itsearviointi -työkalu mahdollistaa kokonaisvaltaisen kehittämisen ammatillisessa aikuiskoulutuksessa. Meillä Savon ammatti- ja aikuisopistossa pilotoitiin laitoshuoltajan ammattitutkinto sekä hotelli-, ravintola-, ja suurtalousesimiehen erikoisammattitutkinto itsearviointityökalun avulla. Innostuimme kovasti työkalun toimivuudesta kehittämistyössä ja olemme valmiit levittämään sitä myös muille aloille oppilaitoksessamme!

HYRIA:

Itsearviointityökalun myötä avautuu kestävän kehityksen moniulotteisuus aikuiskoulutuksessa. Työkalut helpottavat nykytilanteen arviointia ja kannustavat kehittämään toimintaa. Ammatillisessa aikuiskoulutuksessa kestävä kehitys nähtäytyy työssä ja arjen valinnoissa.

PSK:

On hienoa saada systemaattisia lomakkeita, joita voi oikeasti käyttää koko näyttötutkinto- ja koulutusprosessin kekearviointeissa ja prosessin kehittämisessä. Kriteerit ovat integroitavissa oppilaitosten laatujärjestelmiin: Selkeitä mittareita, joilla arvioidaan kestävä kehityksen mukaista toimintaa asiallisesti – ei pelkästään mustatuntuu-arviointia. Itsearviointikysymykset ja tarkistuslistat ovat hyviä kehittämisen työkaluja, joita voi käyttää myös arvioija- ja työpaikkaohjaajakoulutuksessa. Pedagoginen malli toimii ohjeena kouluttajille ja koulutuksen suunnittelijoille.

Hankkeessa tuotettu aineisto löytyy internetistä osoitteista:

www.koulujaymparisto.fi

www.hyria.fi/projektit/aikuis_-_keke